

Рішення разової спеціалізованої вченої ради ДФ 26.133.032

про присудження ступеня доктора філософії

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.133.032 Київського університету імені Бориса Грінченка виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), місто Київ, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки на підставі прилюдного захисту дисертації Тельця Юрія Володимировича «Гедонізм як посттоталітарна літературна стратегія (на матеріалі сучасної української прози)» за спеціальністю 035 Філологія 21 серпня 2023 року.

Телець Юрій Володимирович, 1993 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2018 році Київський університет імені Бориса Грінченка за спеціальністю «Філологія».

З 2023 року працює вчителем української мови та літератури в Київській гімназії № 154.

Дисертацію виконано у Київському університеті імені Бориса Грінченка.

Науковий керівник: Бондарева Олена Євгенівна, доктор філологічних наук, професор, головний науковий співробітник кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства Факультету української філології, культури і мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка.

Здобувач має 8 наукових публікацій за темою дисертації, із них усі – одноосібні: 4 – статті, опубліковані у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, 4 – публікації, у яких додатково висвітлено результати дисертації.

1. Телець Ю. В. Віра в Бога як базальний компонент формування гедоністичного орієнтиру (на основі збірки новел «Народжуватися і

помирати взутими» Христі Венгринюк). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: «Філологія. Журналістика». 2021. Том 32 (71), No 3. Ч. 2. С. 193–197. ISSN видання 2710-4656 (Print) 2710-4664 (Online). DOI статті: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.3-2/32> Вебпосилання на видання: <http://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/archive?id=75>

2. Телець Ю. В. Психолого-гедоністична рефлексія сексуального фетишизму у сучасній українській літературі. *Львівський філологічний часопис*. 2021. No 10. С. 135–141. ISSN видання 663-340X (Print) 2663-3418 (Online). DOI статті: <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2021-10.21> Вебпосилання на видання: <https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/philology/issue/view/87>

3. Телець Ю. В. Хронотоп як художньо-естетична потенція конструювання гедоністичної моделі «тілесності» у романі Ярослави Литвин «Рік розпусти Клауса Отто Баха». *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Т. 1, Вип. 22. С. 259–264. ISSN видання 2663-4880 (Print) 2663-4899 (Online). DOI статті: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.22.1.45> Вебпосилання на видання: <http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/index.php/22-1-2022>

У дискусії взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради:

Жигун Сніжана Віталіївна – доктор філологічних наук, доцент, Київський університет імені Бориса Грінченка, доцент кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства Факультету української філології, культури і мистецтва, зауваження та побажання:

Дисертант розлого і детально викладає основоположні ідеї постколоніальної критики, зокрема приділяючи окрему увагу орієнталізму, який цілком непродуктивний для аналізу української культури. Натомість оминає увагою праці М. Шкандрія та М. Павлишина, хоч і згадує їх у

переліках. Проте аналіз концепцій цих дослідників ефективніше продемонстрував би можливості інтерпретації українського постмодернізму крізь призму постколоніалізму, а дискусія з цими авторами зробила б переконливішою тезу дисертанта про потребу оновлення методології, коли постколоніальні студії застосовують для аналізу української літератури. Також для вирішення поставлених дисертантом завдань непроминальною працею мала б бути книга Віталія Чернецького «Mapping Postcommunist Cultures: Russia and Ukraine in the Context of Globalization (Montreal: McGill – Queen's University Press, 2007)», яка також розглядає взаємодію постколоніалізму та посттоталітаризму.

Схильність надавати перевагу класичним працям над останніми дослідженнями спостерігається у всій роботі. Дисертант багато уваги приділяє античним працям про гедонізм і недостатньо – сучасним, попри те, що давньогрецькі тексти навряд чи впливають на формування моделі персонажів постмодерних текстів (принаймні, дисертант не фіксує прями звернення).

Моя друга заувага стосуватиметься дизайну дослідження. Дисертант розглядає тілесні практики задоволення у другому розділі, розподіляючи матеріал у такий спосіб: 1) розуміння тілесності у сучасній культурі, 2) представлені види тілесних задовольень у тексті, 3) способи художньої реалізації гедоністичної моделі тілесності, яким є хронотоп і множина локусів. У третьому розділі дисертант розглядає позатілесні типи задоволення, також ідучи від сучасного розуміння поняття через представлення видів позатілесного задоволення до естетичних ресурсів цього представлення, якими стають особливості нарації та психологізму. Видається, що в такий спосіб у роботі виникають лакуни. Локалізавши питання нарації і психологізму у третьому розділі, дисертація оминає питання про специфіку оповіді про персонажа, схильного до тілесних задовольень, як і про особливості зображення його психіки. Так само і невдала

локалізація розгляду хронотопу у другому розділі змушує автора побіжно звертатися до цього питання у третьому, інакше видавалося б, що позатілесні задоволення перебувають поза будь-яким хронотопом.

Розгляд хронотопу і локусів міг би бути переконливішим і системнішим, якби дисертант поставив собі завдання встановити відповідність між видами задоволення (тілесного і позатілесного) та локусами, у яких вони реалізуються. Також перспективним видається аналіз множини географічних локусів: дисертант так цікаво пише про Париж як локус задоволення, що мимоволі виникає питання про специфіку Станіслава як такого локусу (у романі Андрухович) чи Харкова (у Жадана). Аналіз чинників культури, що формують сучасне сприйняття українських міст як місць задоволення певного типу, поглибив би постколоніальну проблематику роботи. Те саме можна сказати і про характеристику ширших просторів: сама назва «Фелікс Австрія» провокує на роздуми про гедонізм як компонент ностальгічних уявлень про щастя в колишній імперії; а «Рік розпусти Клауса Отто Баха» спонукає поміркувати про сприйняття України як локусу задоволення.

Варто зауважити, що в роботі присутні прикрі одруки на зразок: «вже у 1922 році О. Єфименко опублікував нарис історії України» (с. 34) – йдеться про Олександру Єфименко, яка померла 1918 року, а згадану працю опублікував Д.Багалій; «аналізують ідеї Марка й Енгельса» (с. 110), «відчуєш себе справжнім українцем!» (с. 119) – мало бути «чоловіком», та інші. Ці прикрі недогляди не применшують значення отриманих дисертантом результатів, однак перешкоджають невимушеності сприйняття їх.

Перспективним видається продовження дослідження дискурсу гедонізму в контексті всього розвитку української літератури: на якому етапі він проявлявся більшою чи меншою мірою, як ті чи інші ідеології на нього впливали тощо. Також доцільно поглибити дослідження сучасними науковими розвідками та спостереженнями західних психологів і соціологів

щодо вивчення гедонізму. Не менш важливо розширити вибірку художніх текстів, що стали об'єктом дослідження, і звернути увагу на воєнну прозу останніх двох років, що розкриває етичну проблему гедонізму (наприклад, роман Г. Шиян «За спиною»).

Брацкі Артур Себастьян – доктор габілітований гуманітарних наук, професор, Київський університет імені Бориса Грінченка, професор кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства Факультету української філології, культури і мистецтва, зауваження та побажання:

У роботі Тельця Ю. В. можна зауважити нечіткість деяких використаних термінів (феномен, апарат, посттоталітарна доба тощо), запозичених до філології з інших дисциплін, яка самій дисертації аж ніяк не шкодить, але за поглибленого міждисциплінарного аналізу вимагала б додаткових уточнень. Можливо, що зазначена «нечіткість термінів» є саме ефектом міждисциплінарного підходу до аналізованого явища і перспективним було б написання розвідки, яка стала би реалізацією завдання уніфікації відомих термінів і понять, які використовують гуманітарії в дискурсі гедонізму.

Водночас необхідно запитати про можливість подальших досліджень у запропонованому дослідницькому руслі. У зв'язку із тематикою дисертаційного дослідження – гедоністичний дискурс, тобто дискурс задоволення, позитиву, життєвих радощів – логічно постає питання про його актуальність у найновішій українській літературі, яка з'явилася після початку повномасштабного вторгнення військ російської федерації в Україну, коли повсякденним досвідом людини став страх, біль, негатив.

Поліпшенню роботи Юрія Тельця сприяли би консультаційні звернення до колег з інститутів психології та соціології щодо уточнення та коригування окремих термінів, а також створення словникового зразка, що

охопив би ключові поняття роботи, яка не втрачає своєї актуальності навіть попри сучасні реалії в Україні.

Романенко Олена Віталіївна – доктор філологічних наук, професор, Навчально-науковий інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, професор кафедри історії української літератури, теорії літератури і літературної творчості, зауваження та побажання:

Загалом позитивно оцінюючи високий рівень висновків здобувача, їх обґрунтованість і переконливість, варто зауважити про окремі дискусійні питання.

Поняття «літературна стратегія» є ключовим для цього дослідження, однак здобувач дуже обережний у слововживанні цього терміну, вживає його нечасто, а у висновках зауважує, що «гедонізм реалізує себе як літературна стратегія, за якої відбувається процес формування новітньої прози посттоталітарної доби, котра розвінчує усталені соцреалізмом міфи щодо ролі та місця людини в соціумі, а також її єдино можливої біхевіористичної тактики» (с. 221). Отже, видається логічним сформулювати дефініцію «літературна стратегія» як ключового терміну цієї дисертації, а також терміну, який може бути застосований для інших літературознавчих досліджень.

Варто уточнити критерії відбору матеріалу для наукового аналізу саме тих художніх творів, які вказані як об'єкт дослідження (с. 17). Чому здобувач вважає їх репрезентативними для аналізованої проблематики? Чи справді їх можна вважати такими, що є своєрідним цілісним корпусом художніх творів, у яких гедонізм втілюється як посттоталітарна літературна стратегія? Які ще художні твори можна проаналізувати у контексті гедонізму як посттоталітарної літературної стратегії?

Рекомендую Юрію Тельцю створити до дисертації словник термінів, оскільки робота має потенціал міждисциплінарних студій, пов'язаних з філософією, етикою, соціологією, психологією та іншими науками. Також перспективним, на мій погляд, видається дослідження гедонізму 1990-1980 рр., 1920-1930 рр., XIX ст. і як ці ідеї трансформувалися в українській літературі. Окрім цього, пропоную продовжити дослідження гедонізму як літературної стратегії, що працює на подолання травми, яку ми спостерігаємо в сучасній військовій прозі. Так, матеріалом для студій можуть слугувати твори О. Терещенка «Життя після 16:30» та Є. Кузнєцової «Драбина».

Дмитренко Вікторія Ігорівна – доктор філологічних наук, професор, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, в.о. декана факультету іноземних мов, зауваження та побажання:

Закордонні іншомовні джерела становлять значну частку списку використаних джерел дисертації, що є позитивним для роботи із зазначеної проблеми, проте вважаємо необхідним коментар здобувача щодо досить значної кількості російських видань (№ 6, 17, 27, 32, 39, 89, 145, 147, 156, 182, 195 та ін.), використаних у роботі, особливо для дисертації з такої теми.

Хотілося почути більш детально про саме такий вибір матеріалу для дослідження, адже на с. 189 є твердження: «Широка вибірка художніх текстів...», а в третьому завданні (с. 17) окреслено межі: «здійснити теоретичну реконструкцію поняття гедонізму як морально-етичної доктрини, актуальної для української літератури останнього десятиліття». Можна назвати ще чимало творів сучасної української літератури, які б могли стати яскравою ілюстрацією теоретичних узагальнень автора. На нашу думку, досить поглибили б роботу твори, що вийшли за останні півтора роки.

Потребує додаткових роз'яснень звернення автора для підтвердження свого твердження про те, що «Сучасні літературознавчі розвідки так і не встановили чіткого розмежування означених термінів («локус» і «топос»)

(с. 133) до публікації пошукача Дмитра Боклаха, бо нижче йдеться про доцільне вживання цих термінів доктором філологічних наук Феліксом Штейнбуком: «Більш доцільним вважаємо підхід до характеристики вживання термінів «локус» і «топос» Ф. Штейнбука» (с. 134). Уважаємо, що таке підтвердження своїх висновків є дещо невдалим.

У дисертації інколи трапляються окремі стилістичні й технічні огріхи. Наприклад, «все одна» замість «одно» (с. 25); «Роман Міжгір'я» І. Ле замість «роман «Міжгір'я» І. Ле (с. 60); «висновки свої попередників», «яка має пряму відношення до фізіологічно бажаного об'єкту» (відповідно с. 85, с. 117); відсутня вказівка на джерело (с. 142); «Стефа несвідомо застосовує практику тілесного задоволення та отримує від цього задоволення» – тавтологія (с. 103) та ін.

Щодо подальшої роботи над темою, рекомендую звернути увагу на дослідження гедонізму крізь призму задоволення від прочитання художнього тексту та письма.

Бровко Олена Олександрівна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури, компаративістики і гринченкознавства Факультету української філології, культури і мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка, побажання:

Робота Юрія Тельця має міждисциплінарні інтенції, апеляції до психології і соціології, різні вектори виходу на наддисциплінарність. Широкий матеріал дослідження і різномірних художніх текстів створили специфічну еkleктику, яка водночас залишилась структурованою та теоретично обґрунтованою. Однак у дослідженні є нестача деяких додаткових практик прочитання, які б більше поглибили літературознавчий аналіз та інтерпретацію.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради,

«Проти» – немає,

«Утримались» – немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.133.032 присуджує Тельцю Юрію Володимировичу ступінь доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.032

Олена БРОВКО